

Уманець О. В.,

кандидат мистецтвознавства, доцент
кафедри культурології Національного
юридичного університету імені Ярослава
Мудрого

АКСІОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ТРАНСКУЛЬТУРИ

У статті окреслено специфіку аксіологічних орієнтацій особистості у просторі сучасної культури. Відзначено наявність дисонантних тенденцій глобалізації та локалізації, які зумовлюють домінування відцентрових культурних тенденцій у культурі. Підкреслені первинна плюралістичність аксіологічних настанов індивіда «культурного пограниччя» та проблематизація його самоідентифікації.

Ключові слова: *глокалізація, транскультура, аксіологічні орієнтації.*

В статье очерчена специфика аксиологических ориентаций личности в пространстве современной культуры. Отмечено наличие диссонантных тенденций глобализации и локализации, которые обуславливают доминирование центробежных тенденций в культуре. Подчеркнуты изначальная плюралистичность аксиологических установок индивида «культурного пограничья» и проблематизация его самоидентификации.

Ключевые слова: *глокализация, транскультура, аксиологические ориентации.*

In the article the specific of axiological orientations of personality is outlined in space of modern culture. The presence of dissonant tendencies of globalization and localization is marked, which stipulate prevailing of centrifugal tendencies in a culture. Underline primordial

pluralism of the axiological settings by «cultural boundary» individual and problem character of his self-authentication.

Key words: *glocalization, transculture, axiological orientations.*

Іманентно та перманентно значуща в дискурсі гуманітаристики, проблема аксіологічних орієнтацій особистості особливої гостроти набуває в зламні епохи. Характеризуючись масштабною та глибокою ревізією усталених аксіологічних опор, неоднозначним «схрещенням» загальних світових тенденцій і національних векторів розвитку культури, такі періоди вирізняються посиленням рефлексивної напруги особистості щодо одвічних питань сенсу життя та шляхів самореалізації, активним формуванням нового ціннісного «поля» індивіда та нових алгоритмів вибудування ціннісних настанов суспільства.

У сучасному просторі світової культури, позначеному дисонантним співвідношенням тенденцій глобалізації та глокалізації, пошуку духовних опор як у загальнолюдському, так і в національному духовному надбанні, значно проблематизуються питання ціннісних критеріїв буття особистості, що детермінує актуальність звернення до означеної проблематики. Активізація розробки широкого кола питань, пов'язаних із осмисленням сутності й специфіки глокалізаційних і транскультурних тенденцій в контексті філософії, соціології, культурології, мистецтвознавства тощо, що її демонструють розвідки І. Куриленко, М. Епштейна, М. Глостанової, М. Требіна та Т. Чернишової, М. Тормахової та ін., свідчить про напруженість дефініційних пошуків і

множинність дослідницьких стратегій, спрямованих на визначення специфіки сучасних соціокультурних реалій та позначених тенденцією як ототожнення, так і диференціювання термінів транскультура, посткультура, кіберкультура. Проте перед сучасною гуманітаристкою постає завдання визначення не тільки семантичних меж означених понять, а й специфіки ціннісних орієнтацій особистості у просторі культури межі ХХ-ХХІ ст. З огляду на невизначеність ціннісного статусу індивіда в сповненій численними й неоднозначними доцентровими та відцентровими тяжіннями сучасній культурі метою даної розвідки є окреслення аксіологічних настанов людини постсучасності.

Смислоутворюючими стрижнями історико-культурних типів культури слугували парадигмальні світоглядні настанови, які окреслювали коло пріоритетних ціннісних орієнтацій людини і водночас, як доцентрові спрямування, визначали напрями її самоідентифікації та стратегії реалізації життєвих смислів індивіда. Відносна єдність, цілісність і стабільність цих парадигмальних основ (при варіативності в контексті національних культур) забезпечувала й цілісність образу людини епохи, природність аксіологічної «вписаності» особистості в ціннісні виміри культури, визначеність місця та передбачуваність ролі людини в культуротворчих процесах. Відцентрові тенденції, пов'язані із новаційними зрушеннями в осмисленні світу та людини (що набували статусу субкультури / контркультури

залежно від ступеня протистояння домінантним культурним універсалиям і міри варіювання їх сенсу), слугували імпульсами, які забезпечували феноменологічну розмаїтість культурного процесу та водночас формування аксіологічних «арок» між епохами, утворюваних актуалізацією тих цінностей, які резонували із проблемними полями буття за нових історико-культурних умов людини (що яскраво виявляється у функціонуванні у просторі художньої культури так званих «вічних образів», «вічних сюжетів» зокрема).

Відцентрова домінанта процесу культуротворення на межі ХХ-ХХІ ст. детермінує не тільки зміну статусів субкультури та контркультури та усталені алгоритми їх співвідношення із ціннісними «мейстримами» культури. Певна «апарадигмальність» культурного «ландшафту» за умов різноспрямованих тенденцій глобалізації та глокалізації, уніфікації та водночас акцентуації національних культурних настанов, спричинена не тільки їх одночасністю їх виявлення. Характерною його рисою стає співіснування цих тенденцій, їх рівноправність і принципова «прозорість» меж культур, позначених високим ступенем доступності для суб'єктів інших культур.

Нова плюралістичність – єдність у різноманітті та різноманіття в єдності [5] є суттєвим викликом для сучасної людини. Деактуалізація усталеності всезагальності ціннісних настанов, значущості раніше універсалізуючих парадигмальних

світоглядних опор, в яких людина віднаходила шляхи гармонізації із соціумом та людством, принципова свобода «переміщення» індивіда в різних у синхронії та діяхронії культурних традиціях, «суб'єкто-егоцентризм» культурного простору є тими імпульсами, які зумовлюють принципову «розтягуваність» і плюралістичність ціннісних настанов індивіда. Його позиція нині – не в полі певної культури, в єдності з якою він раніше вибудовував шляхи самореалізації та ідентифікації, а на межі множинних культур і в ореолі їх одночасного впливу.

Людина «пограниччя» одночасно сполучає в собі й риси стандартизованої, стереотипізованої глобалізованої культури споживання, й риси людини епохи глокалізації – національного, локального інтерпретування тенденцій глобалізації, зумовлених як формуванням простору віртуальної культури, багатовимірної та динамічної культурної комунікації, так і міграційними процесами тощо. Особистість на межі ХХ-ХХІ ст. вільно komponує свій ціннісний образ у синхронії та діяхронії, спираючись на динамічно змінювані соціокультурні реалії, мобільно відгукуючись на новітні тенденції, постаючи у процесі перманентного аксіологічного становлення. Людина «пограниччя» водночас стає й фактично єдиним, «атомізованим» суб'єктом культуротворчого процесу, оскільки за причин такої варіабельності та множинності її аксіологічних орієнтацій, позначених перманентною процесуальністю, значно проблематизується питання її

консолідаційного «злиття» зі спільнотою та культурного, зокрема й національного ідентифікування.

Як результат – формується нове поле самореалізації індивіда, визначальними характеристиками якого стають первинна ризомність, індивідуалізація, інтеріоризація культурних універсалій – атрибутів різних у синхронії та діяхронії культур, автономізація свободи та визначальна значущість толерантності [2, с. 182] як чинника як потенційної ідентифікаційної «безмежності» сучасної особистості, так й іманентної «поза межності» її аксіологічних орієнтирів у транскультурному просторі.

Перспективи подальших розвідок вбачаються у виявленні особливостей проявів глокалізації та векторів формування транскультури як детермінант специфіки сучасного художнього простору України та концептуальних і стильових пріоритетів митців як концентрованого вираження ціннісних орієнтацій особистості на рівні художньої рефлексії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Куриленко І. А. Посткультура / медіакультура / кіберкультура / транскультура / проттокультура: аспекти термінологічної семантики / І. А. Куриленко // Культура України. Серія: Культурологія. 2018. Вип. 60. С. 68-76.

2. Стасевська О. А., Уманець О. В. Модернізація морально-ціннісних пріоритетів за умов соціокультурної трансформації

сучасного українського суспільства / О. А. Стасевська, О. В. Уманець // Філософія в сучасному світі: Матеріали міського науково-практичного семінару, 17-18 листопада 2017 р. // Ред. кол. Я. В. Тарароєв А. В. Кіпенський, Л. В. Перевалова [та ін]. – Харків: «Точка». 2017. С. 180-182.

3. Глостанова М. Л. Транскультурація как новая эпистема эпохи глобализации / М. Л. Глостанова // Вестник РУДН. Сер. Философия. 2006, № 2 (12). С. 5-16.

4. Тормахова А. М. Глобалізація та транскультурація у музичній культурі ХХ-ХХІ ст. / А. М. Тормахова // Вісник НАКККіМ, 2018, № 2. С. 134-138.

5. Требін М. П., Т. О. Чернишова Транскультурація як шлях до єдності через розмаїття сучасного суспільства / М. П. Требін, Т. О. Чернишова // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства, 2014. Вип. 20. С. 15-20.